

SUOMEN EVANKELIS-
LUTERILAINEN KIRKKO

Ovet auki

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon
strategia vuoteen 2026

Johdanto

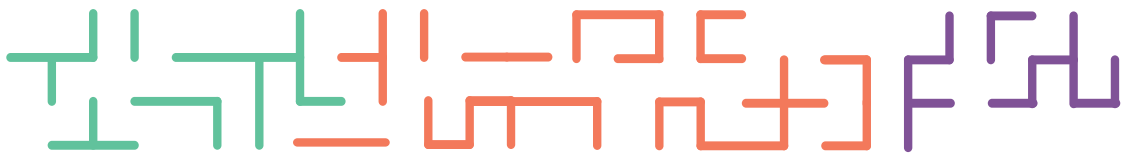
Alkava strategiakausi on kirkon kannalta monella tapaa merkittävä. Lähes kaikki kirkkoa koskevat tunnusluvut osoittavat tarpeen strategisten tarkistusten tekemiselle: kasteiden ja vihkimisten määrät laskevat nopeasti, kokoava toiminta ei tavoita entiseen malliin, kirkon jäsenmäärä vähenee ja evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluu joillakin alueilla enää alle puolet väestöstä. Kirkon oppiin sitoutuminen ja uskonnollinen kasvatustarve ovat heikentyneet. Lisäksi kirkon sisäiset kiistat ovat voimistuneet. Kaikesta tästä huolimatta kirkolla on edelleen merkittävä asema suomalaisessa yhteiskunnassa ja ihmisten mielissä. Erityisesti kriisitilanteissa, kuten pandemian aikana, kirkon merkitys korostuu turvan, toivon ja lohdutuksen antajana.

Strategian pohjalta tehtävillä toimenpiteillä vaikutetaan siihen, millainen kirkko on tulevaisuudessa. Joudumme pohtimaan esimerkiksi sitä, kykeneekö kirkko katsomaan rohkeasti ulos- ja eteenpäin samalla kun se arvostaa historiaansa ja perinteitään. Tai ovatko seurakuntalaiset ensisijaisesti vain työn kohteita vai toimijoita, jotka tekevät kirkkoa eläväksi omassa elinpiirissään.

Kirkon yhteinen strategia perustuu kirkon tulevaisuuden kannalta olennaisten, hallinto- ja työalarajat ylittävien ilmiöiden tunnistamiseen. Strategian taustaksi on koostettu yhteinen tulevaisuuskuva, jonka pohjalta nousee kirkon elämään liittyviä keskeisiä ilmiöitä. Kuvan muodostamisessa on hyödynnetty viime vuosina työskennelleiden kirkon tulevaisuustyöryhmien työtä, kirkon omia ja muiden tahojen tuottamia tilastoja sekä laajasti eri toimijoiden tulevaisuusmateriaalia. Työskentelyn aikana on järjestetty kuulemisia ja seurattu tulevaisuuskeskusteluja sosiaalisessa mediassa. Lisäksi on osallistuttu kirkon työntekijätapaamiseen ja toteutettu kyselyjä. Kiinnostavan tausta-aineistokokonaisuuden muodostaa kirkolliskokous- ja hiippakuntavaltuustovaaleihin laaditut vaaliohjelmat. Perusperiaatteena on ollut avoimuus,

laajapohjaisuus sekä monipuolinen valmistelu. Strategiaa laadittaessa on haluttu kuulla erilaisten ihmisten näkemyksiä kirkosta ja sen tulevaisuudesta. Joiltain osin työskentelyssä on kiinnitytty kirkon aikaisempiin yhteisiin strategioihin.

Keskeiset valinnat kiteytyvät strategian nimessä: Ovet auki. Ovet on pidettävä auki, edelleen on lähdettävä liikkeelle ihmisten keskuuteen ja kutsuttava ihmisiä sisään. Kirkon ovet eivät voi olla kenellekään kiinni. Tässä ajassa ovien auki pitäminen on erityisen tärkeää. Kirkon tehtävä ei ole pelkästään avata ovia tässä maailmassa vaan avata ovi Kristuksen kautta taivaaseen. Siihen vaaditaan rohkeutta, näkyä, tahtoa ja yhteistä sitoutumista.

Kirkon perustehtävä

Organisaation on tiedettävä, mitä varten se pohjimmiltaan on olemassa. Kirkon perustehtävä eli missio on edistää Jumalan valtakuntaa ja julistaa Jeesusta Kristusta maailman pelastajana. Tämä on kirkon olemassaolon perimmäinen syy. Perustehtävä ohjaa kaikkea kirkon elämää ja toimintaa. Sen tulisi olla myös jokaisen kirkon jäsenen tapaelää.

Kirkon perustehtävä voidaan sanoittaa eri aikoina ja eri paikoissa eri sanoin. Ovet auki -strategiassa liitytään Kohtaamisen kirkko -strategian määritelmään: Kirkon tehtävänä on kutsua ihmisiä Jumalan yhteyteen sekä rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta. Määritelmä tähdentää, että pelastavan evankeliumin julistus, osallisuus, yhteisvastuu, heikoimpien puolesta puhuminen, sielunhoito, tasa-arvosta ja ihmisarvosta huolehtiminen sekä luomakunnan eheyden vaaliminen kuuluvat yhteen.

Arvot

Arvot kertovat, mitä asioita pidetään hyvinä ja tavoiteltavina. Kirkon yhteisiksi arvoiksi määritellään edellisen strategian tavoin perinteiset kristilliset hyveet: **Usko, toivo ja rakkaus** (1 Kor 13:3). Kristillinen arvopohja määräytyy näin kestäväällä ja selkeällä tavalla. Uskon kautta syntyvä yhteys Jumalaan luo kristityn ja seurakunnan elämään perustan. Toivon taustalla on Jeesuksen lupaus Jumalan oikeudenmukaisuudesta, huolenpidosta ja iankaikkisesta elämästä. Rakkaus merkitsee lähimmäisistä välittämistä aina ja kaikkialla.

Näiden arvojen tulisi ohjata kirkon ja sen seurakuntien arjen toimintaa ja päätöksentekoa. Arvot haastavat myös keskusteluun niin kirkon piirissä kuin laajemmissakin yhteyksissä.

Ovet auki – strategiset valinnat

Kirkon yhteinen strategia tarkastelee kirkon työtä kokonaisvaltaisesti. Se etsii kirkkoon entistä pitkäjänteisempää ja yhtenäisempää toimintatapaa. Strategiassa keskitytään tärkeimpiin kokonaisuuksiin sekä kaikkia toimijoita yhteisesti koskettaviin valintoihin ja priorisointeihin. Paikallisesti on arvioitava, miten yhteisiä tavoitteita voidaan parhaiten edistää. Kaikki yhteiset valinnat eivät kosketa seurakuntia, seurakuntayhtymiä, tuomiokapituleja, kirkollisia järjestöjä tai Kirkkohallitusta samalla tavoin – taustalla vaikuttavat ilmiöt ovat kuitenkin jossain muodossa totta eri puolilla Suomea. Kirkossa tarvitaan yhteinen tahto yhteisten ongelmien ratkaisemiseen. Strategia pyrkii auttamaan tässä tehtävässä.

1. Ovet auki ulospäin

Kirkon elämä on missionaarista. Siksi on lähdettävä liikkeelle julistamaan ja palvelemaan. Evankeliumi eletään todeksi ihmisten kesellä. Diakonian tarve lisääntyy. Eriarvoisuuden kasvaminen, yksilöllistyminen, syrjäytyminen ja ihmisten turvattomuus haastavat kirkon käyttämään uusia toimintamalleja ja -tapoja.

- Julistamme rohkeasti evankeliumia Kristuksesta muuttuvassa yhteiskunnassa ja uskonnollisessa kentässä. Käytämme kieltä, jota ihmiset ymmärtävät. Tunnistamme hengellisyyden, henkisyyden, mystiikan ja omakohtaisen kokemuksen merkityksen.
- Asetumme heikoimpien puolelle ja voimistamme niiden ääntä, joilla sitä yhteiskunnassa ei ole. Kohdistamme diakoniaa entistä vahvemmin sinne, missä vaikeudet kasautuvat tai mihin muu apu ei ulotu.
- Olemme aloitteellinen ja aktiivinen kuuntelija ja keskustelija. Puhumme Jumalasta, kutsumme Kristuksen yhteen, edistämme ihmisoikeuksia ja positiivista uskonnonvapautta.
- Pyrimme entistä vahvemmin vuorovaikutukseen heidän kanssaan, jotka eivät ole vielä tai enää kirkon jäseniä. Luomme milleniaalien sukupolven tavoittamiseen valtakunnallisen mallin.

TUNNISTETUT ILMIÖT

missionaarisuus

yksilöllistyminen

syrjäytyminen

turvattomuus

TUNNISTETUT ILMIÖT

osallisuus ja
yhteisöllisyys

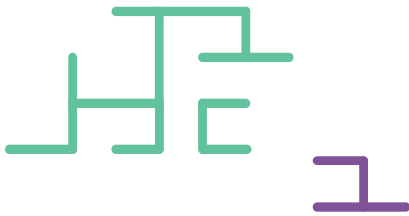
hengellinen
kasvu

2. Ovet auki kirkkoon ja kasvuun

Kirkko on osallisuuden ja vieraanvараisuuden yhteisö. Kirkko toimii niin, että jokainen kokee seurakuntayhteyden voimavarakseen ja kirkon jäsenyyden merkitykselliseksi koko elämänkaarensa ajan.

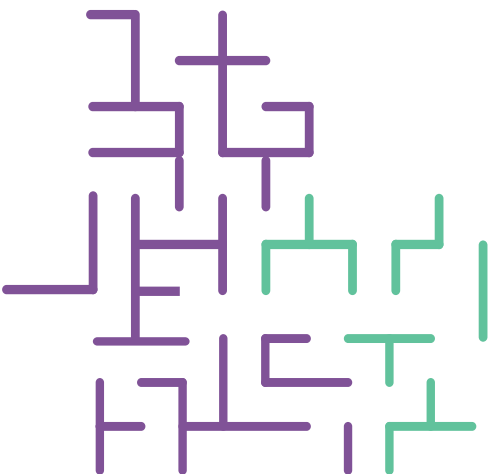
- Kutsumme ihmisiä hengellisen kasvun polulle koko elämän aikana. Painotamme kasteen merkitystä, kristillistä kasvatusta ja otamme yhteyttä johdonmukaisesti ja aktiivisesti muuttajiin. Pidämme esillä mahdollisuutta aikuisrippikoulun käymiseen.
- Edistämme lasten ja nuorten osallisuutta, perheiden hyvinvointia ja ylisukupolvista vuorovaikutusta.
- Uudistamme kirkkotilojen käyttöä. Avaamme seurakuntien tilat omaehtoista hiljentymistä ja vapaaehtoisten järjestämää toimintaa varten. Järjestämme jumalanpalveluksia myös muualla kuin kirkoissa. Lisäämme jumalanpalveluselämän monimuotoisuutta ja seurakuntatyön monikielisyttä.
- Kehitämme paikasta riippumattomia ja verkon välityksellä toteutuvia hengellisyyden ja yhteisöllisyyden muotoja.

TUNNISTETUT ILMIÖT

**vastakkain-
asettelujen
purkaminen**

**seurakuntatyön
turvaaminen**

3. Ovet auki kaikille

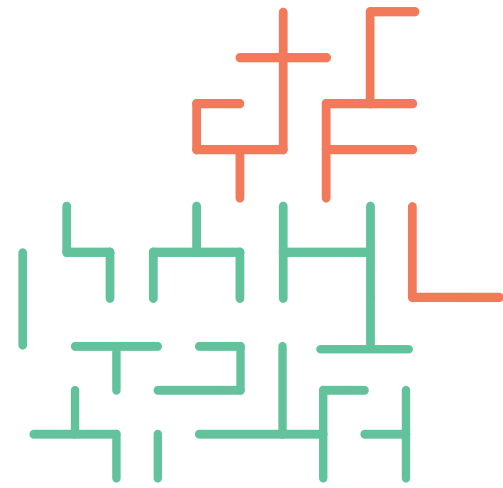
Jokaisen ihmisarvo on luovuttamaton ja sitä kirkko puolustaa. Kirkko on luonteeltaan kansainvälinen ja kansallisuuksien rajat ylittävä. Tulevaisuuden kirkossa tunnistetaan seurakuntien erilaisuus ja vahvistetaan kirkon sisäistä solidaarisuutta.

- Edistämme yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Toimintamme on tietoisesti mukaan kutsuvaa. Kaikki ihmiset ovat tervetulleita seurakunnan toimintaan.
- Toimimme aktiivisesti vihaa ja syrjintää vastaan.
- Suuntaamme voimavaroja hallinnosta toimintaan.
- Strategiakauden aikana ratkaisemme, millaisella rakenteilla monipuolinen seurakuntatyö voidaan turvata kaikkialla Suomessa nyt ja tulevaisuudessa. Hyödynnämme monipaikkaisen asumisen mukanaan tuomia mahdollisuuksia.

4. Ovet auki yhteiselle työlle ja kumppanuuksille

Kirkon työ on yhteistä työtä. Sen toteuttamiseen tarvitaan niin työntekijöitä kuin seurakuntalaisiakin. Tulevaisuudessa kirkon työn järjestäminen edellyttää määrätietoista yhteistyötä seurakuntien välillä, mutta myös muiden toimijoiden kanssa.

- Seurakuntien elämä rakentuu entistä vahvemmin seurakuntalaisten aloitteellisuuden, osaamisen ja lahjojen varaan. Rakennamme luottamusta, yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemisen kulttuuria. Työntekijän rooli muuttuu enemmän mahdollistajaksi ja valmentajaksi.
- Uudistamme johtamista. Lisäämme muutosjoustavuutta, läpinäkyvyyttä ja luottamuksen kulttuuria. Teemme työtä jäsenlähtöisesti.
- Kirkko ja seurakunnat hakeutuvat erilaisiin kumppanuuksiin. Kannustamme työntekijöitä aktiiviseen ja laajasti verkottuneeseen työotteeseen.

TUNNISTETUT ILMIÖT

**kirkon työn
luonteen muutos**

luottamus

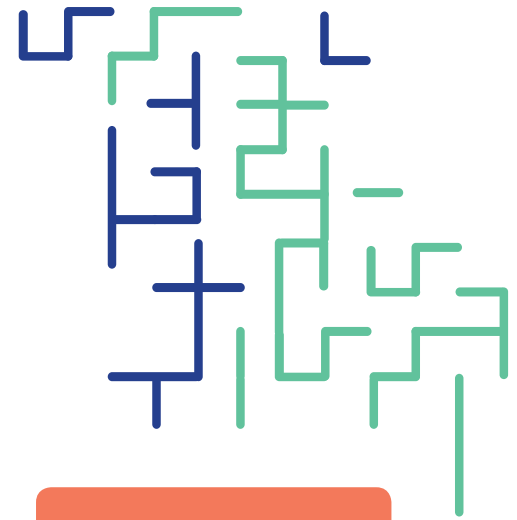
yhteistyö

5. Ovet auki uusille mahdollisuuksille

Kirkolta vaaditaan muutoskykyä ja -ketteryyttä. Muutokset ovat aiempaa nopeampia ja arvaamattomampia, eivätkä niiden vaikutukset ilmene samalla tavalla kaikkialla. Paikallisesti toimiva ratkaisu ei välttämättä toimi toisella paikkakunnalla. Siksi on uskallettava kokeilla.

- Strategiakauden aikana ratkaisemme, miten kirkon toiminta resursoidaan tulevaisuudessa. Sekä seurakuntien toimintaan että kirkon yhteisiin tehtäviin on löydettävä riittävästi voimavaroja.
- Toteutamme kokeiluja ja vahvistamme kokeilukulttuuria, emmekä pelkää epäonnistumisia. Kokeiluja tuetaan myös taloudellisesti.
- Asetamme määrällisiä, laadullisia ja vaikuttavuuteen liittyviä tavoitteita. Arvioimme kriittisesti työtämme. Uskallamme luopua hiipuneesta toiminnasta tai vähäisellä käytöllä olevista kiinteistöistä.
- Jatkamme digitaalisesti tehtävää työtä ja digitalisoimme palvelujamme edelleen systemaattisesti kirkon olemus ja tehtävä huomioiden.

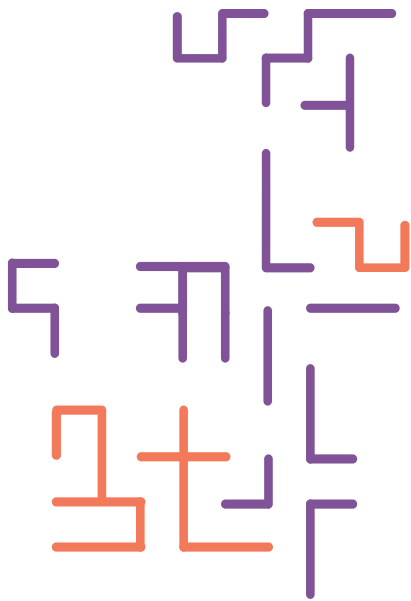
TUNNISTETUT ILMIÖT

taloudellinen epävarmuus ja polarisaatio

kokeilut

digitalisaatio

TUNNISTETUT ILMIÖT

**ekologisen
kantokyvyn
rajallisuus**

**ajattelun
uudistuminen**

toivo

6. Ovet auki tulevaisuuteen

Kunnioitus luomakuntaa kohtaan, koh-
tuullinen elämäntapa ja vastuullisuus
nousevat kirkon perussanomasta. Tule-
vaisuuden kirkossa tarvitaan tietoisuut-
ta kristinuskon globaalista kehityksestä.
Voimme oivaltaa itse tai oppia muilta.
Nyt on aika katsoa laajemmalle ja pi-
demmälle. Toivo kantaa.

- Terävöitämme ekologista ja sosiaalis-
ta vastuullisuutta kirkon toiminnassa.
Pidämme vahvasti esillä näkökulmaa
lasten mukanaan tuomasta tulevaisuu-
desta.
- Kirkkomme toimii yli rajojen ja on
aktiivinen ekumeniassa peilaten omaa
toimintaansa maailmanlaajuisesti kris-
tittyjen kokemuksiin, erityisesti siellä
missä kirkot ovat vähemmistöasemas-
sa.
- Ylläpidämme toivoa ihmisten elämäs-
sä ja yhteiskunnassa. Muistutamme
toisen maailman äänestä ja taivasten
valtakunnasta.

Tulevaisuuskuva

1. Teologinen kehitys

Kirkon strategiaa laadittaessa on huomioitava, mikä kirkko on ja mikä on sen tehtävä maailmassa. Seuraavassa nostetaan esiin muutamia tähän liittyviä näkökulmia sen pohjalta, mitä globaalissa ekumeenisessa teologiassa on viime vuosina keskusteltu.

Tällä hetkellä kristillistä teologiaa harjoitetaan tilanteessa, jossa enemmistö kristityistä asuu ns. globaalissa etelässä eli Aasiassa, Afrikassa ja Latalalaisessa Amerikassa. Suurin osa näistä alueista oli vielä muutama vuosikymmen sitten siirtomaita ja lähetyskenttiä: Eurooppa ymmärrettiin kristikunnan keskukseksi, josta käsin levitettiin kristillistä sanomaa ja jossa ajateltiin tehtävän teologiaa myös muita maanosia varten. Viime aikoina kuva on muuttunut. Perinteinen asetelma, jossa pohjoisesta etelään virtasi resursseja ja ideoita, on vaihtunut verkostomaiseksi yhteistyöksi: kirkkojen välillä vallitsee vastavuoroinen kumppanuus ja teologiaa harjoitetaan useimmiten myös tietoisena siitä, että teologista prosessia ohjaavat aina kontekstuaaliset lähtökohdat niin kulttuurisesti kuin yhteiskuntapoliittisestikin.

Teologian kontekstuaalisuudella on merkitystä myös pohjoisen kirkkojen itseymmärrykselle. Suomalainen luterilaisuus on rakentunut latalalaisen kristikunnan perinnölle, joka on saanut meille tutuimman muotonsa Martti Lutherin teologiassa ja luterilaisissa tunnustuskirjoissa. Tämä perintö on meille yhä tärkeää, mutta tiedämme sen ilmentävän vain yhtä säiettä maailmanlaajan Kristuksen kirkon kokonaisuudessa. Siksi suomalaisen luterilaisen tradition tulee olla vuorovaikutuksessa ekumeenisten virtausten kanssa.

Millaisia painotuksia ekumeenisessa teologiassa on viime aikoina ollut?

Kirkon olemassaolon perusta on osallistuminen Jumalan missioon, jonka Jeesus sanoitti seuraavasti (Lk. 4: 18–19): ”Herran henki on minun ylläni, sillä hän on voidellut minut. Hän on lähettänyt minut ilmoittamaan köyhille hyvän sanoman, julistamaan vangituille vapautusta ja

sokeille näkönsä saamista, päästämään sorretut vapauteen ja julistamaan Herran riemuvuotta.”

Kirkon missio on tähtäimeltään kokonaisvaltainen ja olemukseltaan vapauttava. Kokonaisvaltaisuus tarkoittaa, että Jumalan pelastava työ kohdistuu koko ihmiseen siinä historiallisessa tilanteessa, jossa hän on. Armon julistaminen, Jumalan valtakunnasta todistaminen ja lähimmäisen palveleminen ovat osa samaa prosessia. Usko, toivo ja rakkaus kuuluvat yhteen. Evankeliumi koskee koko ihmistä ja luomakuntaa sisältäen myös maailmaa muuttavan voiman.

Mission kokonaisvaltaisuus tarkoittaa, että kirkossa on oltava valmiita siihen, että sen perinteiset rakenteet ja ajattelutavat voivat muuttua ollessaan kosketuksissa tämän maailman köyhyyteen, osattomuuteen ja syrjäytyneisyyteen. Julistaessaan hyvää sanomaa kirkon tulee muistaa, että Jumala on jo maailmassa ennen kirkkoa: Kristus on erityisellä tavalla läsnä kaikkein vähäisimmissä veljissä ja sisarissa (Matt. 25: 37-40). Pian taivaaseen astuva ylösnoussut Herra antoi oppilailleen kauaskantoisen tehtävän (Matt. 28:18–20), johon kirkko on sitoutunut: ”Minulle on annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä. Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni: kastakaa heitä Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettakaa heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käskenyt teidän noudattaa”.

Kirkon vaikutustapa ymmärretään nykyisessä lähetysajattelussa kirkon näkyvän kasvamisen ohessa myös Jumalan valtakunnan vahvistumisen kautta (Mt. 13: 31-33): ”Taivasten valtakunta on kuin sinapinsiemen, jonka mies kylvi maahansa. Se on pienin kaikista siemenistä, mutta kun sen taimi kasvaa täyteen mittaansa, se on puutarhan kasveista suurin. Lopulta se on kuin puu, niin että taivaan linnut tulevat ja pesivät sen oksille. Taivasten valtakunta on kuin hapate. Kun nainen sekoitti sen kolmeen vakalliseen jauhoja, koko taikina happani”.

Teologia tapahtuu nykyään verkostossa, joka ylittää kirkkokuntien rajat. Kun tunnustusperinteiden vuorovaikutukseen lisätään maantieteellinen moninapaisuus, voi sanoa, että nyt eletään poikkeuksellisen innovatiivista murrosaikaa. Siksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategisen työskentelyn on hyvä tapahtua niin, että se huomioi keskeisimmät ekumeeniset teologiset löydöt.

Toisaalta kirkossamme on syytä pohtia, mitä uutta me voimme tuoda kirkkojen vuorovaikutukseen. Tässä prosessissa globaalin etelän teologiat voivat toimia meille peileinä, jotka auttavat meitä näkemään oman kontekstimme erityispiirteitä ja siitä nousevia näkökulmia. Esimerkiksi sukupuolten välinen tasa-arvo nimenomaan kristinuskoon palautuvana arvona on syytä tuoda esille globaalissa keskustelussa.

Strategiseksi tavoitteeksi on nostettava se, että Suomen evankelis-luterilainen kirkko antaa tämänhetkisessä toimintaympäristössään selkeän todistuksen Kristuksesta maailman pelastajana (Joh. 14:6), jossa on ”yhdentekevää, oletko juutalainen vai kreikkalainen, orja vai vapaa, mies vai nainen, sillä Kristuksessa Jeesuksessa te kaikki olette yksi” (Gal. 3:28).

Kirkon on myös puhuttava Jumalasta, joka ”on syössyt vallanpitäjät istuimiltaan ja korottanut alhaiset” ja ”ruokkinut nälkäiset runsain määrin, mutta rikkaat hän on lähettänyt tyhjin käsin pois” (Lk. 1:52–53). Tällaiset radikaaleiltakin vaikuttavat Raamatun kohdat ovat ajankohtaisia yhteiskunnassa, jossa ihmisten väliset ennakkoluulot, syrjintä ja yhteiskunnallinen eriarvoisuus on kasvussa, ja jossa luterilaisen uskonkäsityksen pohjalle rakentunutta hyvinvointivaltiota haastetaan. Tällaisessa todellisuudessa kirkko voi olla rakentamassa paikallistasolla yhteisöllisyyttä, jossa seurakuntalaiset palvelevat toinen toisiaan ja luovat ihmisten välistä yhteyttä laajemminkin.

Olennaista on myös muistaa, että kirkko julistaa toivoa toivottomuuden keskellä. Jeesus kehotti lopunajallisten merkkien näkyessä, että ”nostakaa rohkeasti päänne pystyyn, sillä teidän vapautuksenne on lähellä” (Lk. 21:28). Kristityn toivo on ristiinnaulitussa ja ylösnousseessa Kristuksessa.

2. Megatrendit ja huolenaiheet 2020-luvulla

Kirkko ei ole yksin merkittävässä muutostilanteessa: 2020-lukua määritteleviä megatrendejä ovat esimerkiksi ilmastonmuutos, digitalisaation jatkuminen, väestön ikärakenteen muutos, tuloerojen kasvamisen jatkuminen ja politiikan polarisaation mukanaan tuomat ongelmat. Kaikki nämä kytkeytyvät monimutkaisella tavalla elämäntapoihin, arvoihin, talouteen ja politiikkaan ja siten vaikuttavat siihen, mitkä asiat ihmiset kokevat merkityksellisiksi ja mitkä asiat tuottavat huolta.

Ilmastonmuutos

Megatrendeistä merkittävin on ilmastonmuutos ja pyrkimykset sen hillitsemiseen. Ilmastonmuutoksen hillinnän kannalta tavoitteena on ollut, että vuosi 2020 olisi käännekohta, jolloin globaali kasvihuonekaasujen päästöjen kasvu saataisiin käännettyä jyrkkään laskuun. Näin maapallon keskilämpötilan nousu pysäytettäisiin sellaisiin lukemiin, jotka todennäköisesti eivät vielä ole äärimmäisen vaarallisia. Valitettavasti tähän tavoitteeseen ei päästy.

Saavuttaaksemme Pariisin ilmastokokouksessa sovitut tavoitteet tulisi globaalien päästöjen 2020-luvun aikana puolittaa. Koska koko taloutemme ja yhteiskuntamme on rakentunut pitkälti fossiilisten polttoainesten varaan, vaikuttaa tämä tavoite koko yhteiskuntaan.

Vaikutukset ulottuvat kaikkiin elämän osa-alueisiin: ruokaan, asumiseen, liikkumiseen, kulutukseen ja vapaa-aikaan. Muutoksia on tehtävä myös arjessa: kaikkea kulutusta ja esimerkiksi matkailua on vähennettävä. Yhteiskunnan ilmapiiriin vaikuttaa paljon se, ajattelemmeko olevamme matkalla kohti tasapainoisempaa tulevaisuutta vai puhummeko fossiilienergian ajasta menetettynä kulta-aikana.

Seuraavan vuosikymmenen aikana ilmastonmuutoksen vaikutukset planeettaan alkavat olla jatkuvasti ilmeisempiä ja huolestuttavampia. Havainnot ilmastonmuutokseen liittyvistä tuhoista alkavat olla jo arkipäivää: Grönlannin jäätiköt sulavat, ikimetsä palaa Siperiassa, suuri osa Australiasta on maastopalojen vallassa, talvea ei joka vuosi tule ollenkaan osaan Suomea. Tällaiset uutiset aiheuttavat tutkitusti syvää

huolta. Sitran tutkimuksen mukaan reilu neljännes kaikista suomalaisista ja peräti 38 prosenttia alle 30-vuotiaista kuvaa ilmastonmuutoksen herättämää tunnetta ahdistuksena. Ahdistus voi johtaa positiiviseen muutokseen ja toimintaan tai vetäytymiseen ja kyynisyyteen.

Digitalisaatio

Digitalisaatio tulee jatkumaan 2020-luvulla voimakkaana. Digitalisaatio avaa paljon uusia mahdollisuuksia, mutta samaan aikaan se saa aikaan yhteiskunnallisia muutoksia.

Suurimmat murrokset liittyvät tekoälyn kehitykseen ja hyödyntämiseen. Yhä etevämmäksi oppivat tietokoneet ottavat haltuunsa erilaisia ammatteja ja muita funktioita ja siten syrjäyttävät ihmisiä näistä tehtävistä. Ihmisten toiminnasta verkkoympäristössä kerätään massiiviset määrät dataa, ja esimerkiksi verkkomainontaa ja muuta tavoitteellista viestintää pystytään kohdentamaan täsmällisesti käyttäytymiseen ja käytöksestä tunnistettuihin henkilökohtaisiin piirteisiin perustuen. Yksityisyyden suojan kysymykset nousevat entistä keskeisemmiksi.

Tekoäly herättää tätäkin laajempia uhkakuvia ja usein myös pelkoja. On esitetty skenaarioita, joissa tekoäly karkaa tekijöidensä hallusta ja ryhtyy toteuttamaan sellaisia tavoitteita, jotka eivät ole olleet ohjelmoiden tarkoituksena. Synkimmät skenaariot eivät ole ainakaan näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa todennäköisiä, mutta ne silti nostavat esille huolia ja eettisiä kysymyksiä. Kehitämmekö teknologiaa, joka todella palvelee inhimillisiä tarpeita, vai voiko olla niin, että ihminen on joutumassa kehittämiensä järjestelmien alistamaksi – ovat ne sitten teknologioita, yhteiskuntaideologioita tai talousjärjestelmiä?

Teknologian kehitys herättää myös optimistisia tulevaisuusskenaarioita, joissa teknologian ajatellaan mahdollistavan entistä vapaamman ja joutilaamman elämän, kun robotit ottavat hoitaakseen kaikki ikävät ja rutiiniluontoiset tehtävät. Kirkolla voisi olla merkittävä rooli eettisessä ja maailmankatsomuksellisessa pohdinnassa liittyen myös teknologian kehitykseen.

Kirkolle digitalisaatio avaa paljon uusia mahdollisuuksia ihmisten kohtaamiseen. Valmiudet verkossa tehtävään työhön ovat jo varsin hyvät,

vuonna 2020 koronapandemian aikana monet seurakunnat ja kirkon toimijat siirsivät suuren osan työstään onnistuneesti verkkoon. Tätä kehitystä on syytä jatkaa ja vahvistaa.

Väestö vanhenee

Väestöennusteiden mukaan seuraavan kymmenen vuoden aikana eläkeläisten (yli 65 v.) määrä ylittää nuorten (18-40 v.) määrän. Väestökehityksen ennusteet vanhenevat tällä hetkellä nopeasti, sillä viimeisen kahdeksan vuoden aikana myös syntyvyys on ollut voimakkaassa laskussa. Vuonna 2018 syntyvyytluku oli kaikkien aikojen alhaisin. Lapsia syntyi Suomessa yhtä vähän kuin 1860-luvun nälkävuosina, yhteensä 47 500 lasta, mikä on 2 700 lasta vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Syntyvyyden aleneminen ja ikärakenteen muutos on globaali ilmiö. Vuoteen 2030 mennessä yli 60-vuotiaiden määrä ylittää globaalisti alle 10-vuotiaiden määrän. Yli 80-vuotiaiden määrän odotetaan kolminkertaistuvan vuosien 2017 ja 2050 välillä. Väestön vanheneminen ei siis koske enää vain rikkaita teollisuusmaita, vaan vastaava demografinen muutos on tapahtumassa myös keskituloisissa ja köyhissä maissa.

Tuloerot kasvavat

Kansainvälisesti tarkasteltuna tuloerojen kasvu mahdollisesti kiihtyy 2020-luvulla. Globaali talouskasvu on nostanut varallisuutta kaikissa tulosegmenteissä, mutta absoluuttinen varallisuus kertyy koko ajan kiihtyvässä määrin juuri tulopyramidin huipulle. On arvioitu, että vuoteen 2030 mennessä rikkain prosentti omistaa kaksi kolmasosaa kaikesta maailman varallisuudesta.

Talouden eriarvoisuuden kasvaessa kasvaa myös tyytymättömyys globaaliin järjestelmään ja vaatimukset sen remontista. Taloudellisen vallan keskittyminen yhä pienemmän joukon käsiin sopii huonosti yhteen demokraattisten ihanteiden kanssa. Tuloeroilla on myös tiivis kytkös ilmastokysymykseen: planeetan väestön rikkain kymmenes vastaa liki puolesta kaikista globaaleista hiilidioksidipäästöistä.

Globaalille kapitalismille maailman talousjärjestelmänä on haettu haastajia kiihtyvällä tahdilla, ja on syntynyt laajaa ymmärrystä siitä, että globaalin talousjärjestelmän perusteet vaativat uudistamista. Kirkot ovat varsinkin kirkkoliittojen kautta olleet tässä keskustelussa aktiivisesti mukana, erityisesti katolisella kirkolla on ollut näkyvä rooli.

Politiikan polarisaatio

Poliittinen kenttä on muuttunut selvästi aiempaa polarisoituneemmaksi. Demokratian kannalta huolestuttavin globaali muutostrendi on ollut demokratian kyseenalaistaminen ja sen rinnalla tapahtuva autoritäärisyyden nousu. Vielä 1990-luvulla näytti siltä, että markkinatalouden menestyksen ja kansainvälisen kaupan vapautumisen myötä myös demokratia leviää aina vain laajemmalle. Usko tähän demokratian automaattiseen voittokulkuun on kadonnut. Myös Suomessa on paljon ihmisiä, jotka kokevat, että heidän ääntään ei kuulla. Autoritäärinen populismi on vastareaktio maailman muutokselle. Se perustuu useimmiten ajatukselle kulta-ajasta, jota pyritään palauttamaan takaisin. Tulevaisuuden poliittiset jakolinjat saattavat globaalistikin perustua samanlaiseen kahtiajakoon kuin mikä suomalaisessa poliittisessä ympäristössä on tapahtumassa: perinteiset puolueet ovat vaikeuksissa. Muuttuvassa tilanteessa vastakkainasettelu syvenee.

Mikä on 2020-luvun globaali mielenmaisema?

Kirkko ei pysty vaikuttamaan suoraan yhteiskunnallisiin ja globaaleihin kehitystrendeihin. Ei ole myöskään mahdollista ennakoida kaikkia ilmiöitä, jotka koskettavat ihmisiä syvästi joko paikallisesti tai maailmanlaajuisesti. Tällaisia ovat muun muassa luonnonkatastrofit ja pandemiat. Kirkko ratkaisee kuitenkin itse, missä määrin sen sanoma ja toiminta kytkeytyvät niihin kysymyksiin ja huolenaiheisiin, jotka sävyttävät 2020-luvulla elävien ihmisten elämää.

Kysymykset ovat monella tavalla toisenlaisia kuin aiemmin historiassa. Siksi vastauksia ei voida ajatella löytyvän ainoastaan kirkon historiaan ja aiempaan teologiseen ajatteluun nojaten. Lisäksi tarvitaan entistä avoimempaa dialogia ympäröivän todellisuuden kanssa. Koska ongelmat ovat globaaleja, monien ratkaisujenkin on oltava globaaleja. Kirkkojen kansainvälisen yhteistyön ja uskontodialogin merkitys kasvaa.

3. Muutokset mediassa

Suomalaisten median käyttötottumukset ovat muuttuneet uusien viestintäteknologioiden ja sosiaalisen median valtavirtaistumisen myötä. Mediakenttä on sirpaloitunut. Aiemmin oli kanavia, joiden kautta oli mahdollista tavoittaa lähes koko väestö. Nykyään eri väestöryhmät seuraavat eri viestintävälineitä, esimerkiksi television ja radion seuraaminen korostuu vanhimmissa ikäluokissa. Sosiaalisen median käyttö taas korostuu nuoremmissa ikäluokissa, mutta enää se ei kuitenkaan ole vain nuorten ja edelläkävijöiden väline: sosiaalista mediaa käytetään kaikissa ikäryhmissä. Suomalaiset kuluttavat sosiaalisessa mediassa aikaa viikossa keskimäärin lähes seitsemän tuntia. Sosiaalinen media on mukana jatkuvasti kaikessa tekemisessä.

Ajatus mediasta tiedonvälityksen välineenä on tapahtuneen kehityksen myötä vanhentunut: media ei ole väline, vaan osa elämismaailmaa, tämän päivän todellisuuden erottamaton piirre. Sen kautta muodostetaan ja ylläpidetään niin sosiaalisia suhteita, kulutusta kuin näkemyksiä ja vakaumuksia.

Internet ja sosiaalinen media ovat muuttaneet valtasuhteita. Jokaisella on välineet julkaisemiseen. Perinteisen median agendavalta puheenaiheiden luomiseen on vähentynyt. Tiedonvälityksen vallan siirtyminen median portinvartijoilta ihmisille itselleen on muuttanut myös ihmisten suhdetta tietoon ja auktoriteettiin. Kirkon kannalta tämä tarkoittaa sitä, että kristinusko ei enää ole suomalaisille itsestään selvä hengellinen valinta.

Kirkon näkemykset kilpailevat tiedonvälityksen kentällä kaikkien globaalisti tarjolla olevien näkemysten kanssa. Hengellisissä kysymyksissä kirkon puoleen ei käännytä itsestään selvästi ensimmäisenä. Houkuttelevampi ja lähestyttävämpi näkemys saattaa löytyä keneltä tai mistä tahansa muualtakin. Toisaalta tästä seuraa usein myös kuplaantumista, jossa ihmiset etsivät omille näkemyksilleen ja ennakkoluuloilleen kaikupohjaa saman mielisten yhteisöistä. Kirkon on ilmaistava ja perusteltava uskoa radikaalisti muuttuneeseen mediatodellisuuteen sopivalta tavalla. Vaikuttavuus ei synny enää saavutetun aseman tai oppineisuuden kautta vaan tarvitaan dialogia, yhteisten näkökulmien pohdintaa ja etsimistä. On siirryttävä yksisuuntaisesta viestinnästä

vuorovaikutukseen, jossa kaikkien omakohtaisia näkökulmia pidetään lähtökohtaisesti arvokkaina, vaikka niitä ei pidettäisikään yhtä oikeina. Tiedonvälityksen avautuminen on tuonut mukanaan myös tarkoitushakuisesti virheellistä ja yksipuolista informaatiota välittäviä medioita ja sosiaalisen median tilejä. Käsitteistä ”valeuutiset” ja ”disinformaatio” on tullut osa jokapäiväistä keskustelua. Medialukutaito onkin entistä tärkeämpää.

Kirkoilla on näkyvä asema liki kaikkien suomalaisten kylien ja kaupunkien katukuvassa, mutta verkossa kirkko on paljon huomaamattomampi. Vain harvojen seurakuntien työntekijöiden tehtävänkuvaan on kuulunut työ sosiaalisessa mediassa, mutta koronaepidemian myötä tilanne on nopeasti muuttunut. Valtakunnallista mediassa tehtävää työtä tekee silti varsin pieni joukko. Sosiaalisesta mediasta on tulossa monille kirkon työntekijöille osa työnkuvaa, mutta kirkon johtajien osallistuminen sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan yhteiskunnalliseen keskusteluun on yhä yleensä vähäisempää kuin yhteiskunnallisten johtajien. Sosiaalinen media tarjoaa mahdollisuuden ihmisten tavoittamiseen, mutta samalla se edellyttää valmiutta kantojen ottamiseen ja ristiriidoille altistumiseen.

Todellisuuden viestinnällistyminen on kirkolle mahdollisuus. Se tarjoaa välittömän peilauspinnan, jonka avulla on mahdollista arvioida oman viestin vaikuttavuutta ja saadun palautteen kautta kehittää omaa toimintaansa. Kirkolla on yhä poikkeuksellisen suuret henkilöstö- ja viestintäresurssit. Jos näillä resursseilla pystyttäisiin palvelemaan kirkossa kävijöiden lisäksi ihmisiä myös mediatodellisuuden kautta, ei kirkko jäisi verkossakaan sivuun.

Kristillinen sanoma on kirkon historian kuluessa artikuloitu uudella tavalla kunkin ajan ja kulttuurin, kielen, painotusten ja huolenaiheiden mukaisesti. Viestinnän keinojen rinnalla tarvitaankin lisää teologista reflektiota: mikä on kristillinen sanoma tälle aikakaudelle ja tähän globaaliin kulttuuriin? Mikä on kirkon mahdollisuus luoda omasta sanomastaan käsin myös parempaa keskustelukulttuuria sekä ymmärtävyyden ja myötätunnon henkeä sosiaaliseen mediaan?

4. Uskonnollisuuden muutostrendit

Länsimaisen uskonnollisuuden muutostrendit

Uskonnollisuus on länsimaissa muuttunut voimakkaasti. Instituutioihin kytkeytyneen uskonnonharjoituksen ohella uskonnollisuus saa yhä enemmän omaehtoisia, yksilön omiin valintoihin pohjautuvia muotoja. Sitoutuminen kirkon jäsenyyteen, uskominen uskontunnustuksen esittämällä tavalla ja osallistuminen kirkon järjestämiin tilaisuuksiin on heikentynyt. Kehitys korostuu nuorilla aikuisilla. Kirkon jäsenenäkin yksilön uskonnollinen maailma on luonteeltaan riippumaton ja yksilöllinen.

Uskonnollisuuden muutosta on selitetty tutkimuksessa kahdella isolla trendillä: individualisaatiolla ja sekularisaatiolla. Individualisaatio korostaa yksilön omia uskonnollisia valintoja. Tällöin arvioidaan myös suhdetta kirkon jäsenyyteen: kirkkoon ei kuuluta tavan vuoksi, vaan jäsenyydellä pitää olla merkitystä omassa elämässä. Koettu etäisyys kirkkoon tai se, että ei usko kirkon opetukseen, on Suomessa viime vuosina korostunut kirkosta eroamisen syynä. Maallistuminen eli sekularisaatio ilmenee muun muassa eurooppalaisissa vertailuissa, joissa nuoremmat sukupolvet ovat edellisiä vähemmän uskonnollisia. Tämä ilmenee osallistumisessa, uskossa Jumalan olemassaoloon, uskonnon harjoittamisessa ja uskonnollisten yhdyskuntien jäsenyydessä.

Uskonnollisen perinteen ketjun katkeaminen

Keskeiseksi selittäjäksi uskonnollisuuden muutoksessa on nähty se, että uskonnollisen perinteen siirtäminen uudelle sukupolvelle on heikentynyt. Tällöin lapsilla ei ole yhteyttä uskoa harjoittavaan yhteisöön eivätkä he myöskään arkielämässään omaksu oman uskontonsa uskonnonharjoituksen tapoja. Sekä uskonnollisuus että uskonnottomuus periytyvät uudelle sukupolvelle (mm. Bengtson).

Pohjoismaissa uskonnollisen perinteen katkeaminen näkyy voimakkaasti suhtautumisessa kasteeseen. Suuri joukko kirkon jäseniä jättää omat lapsensa kastamatta. Vuonna 2000 Suomessa kastettiin lähes yhdeksän kymmenestä syntyneestä lapsesta, vuonna 2019 kastettujen osuus oli enää 62 prosenttia. Kastaminen vähentyi nopeasti 2010-lu-

vulta lähtien, erityisesti pääkaupunkiseudulla. Vuonna 2019 toteutetun kastekyselyn mukaan keskeinen kastamatta jättämisen syy on se, että lapselle itselleen halutaan jättää päätösvalta kastamisesta. Tämä ajattelu korostuu naisilla. Kastamattomuus ilmenee erityisesti perheissä, joissa vanhemmista vain toinen kuuluu kirkkoon.

Individualisaatio ja sekularisaatio korostuvat perhettä perustavien ikäluokassa. Kastepäätös tehdään usein jo ennen perheen perustamista. Kirkon kannalta on haasteellista, että rippikoulun ja perheen perustamisen välisenä aikana suurella osalla nuorista ei ole yhteyttä kirkkoon. Kastekysymyksen ollessa ajankohtainen kirkko on monelle etäinen instituutio.

Nuorten naisten uskonnollisuuden muutokset

Uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattomien osuus on kasvanut voimakkaasti. Vuonna 2000 Suomessa oli kymmenen prosenttia uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomia. Vuonna 2019 osuus oli jo 29 prosenttia. Yhdyskuntiin kuulumattomuus ei aina merkitse uskonnottomuutta. Monet maahanmuuttajat eivät kuulu uskonnolliseen yhdyskuntaan, vaikka olisivatkin uskonnollisia.

Myös niiden osuus, jotka eivät noudata uskontoa, on Suomessa kasvanut. Kansainvälisen ISSP-tutkimuksen mukaan vuonna 2008 suomalaisista vajaa puolet ilmoitti, että ei noudata uskontoa. Vuonna 2018 näin ajattelevien osuus oli jo lähes 60 prosenttia. Erityisesti nuorten naisten keskuudessa uskonnollisuus on muuttunut Suomessa viime vuosien aikana. Yhä useampi nuori nainen mieltää itsensä henkiseksi, mutta ei hengelliseksi.

Sukupolvien väliset muutokset uskonnollisuudessa ilmenevät selvästi, kun tarkastellaan suomalaisten uskoa Jumalan olemassaoloon. ISSP-tutkimuksen (2018) mukaan kolme viidestä yli 65-vuotiaasta suomalaisnaisesta uskoo Jumalaan, mutta alle 25-vuotiaista naisista vain neljännes. Alle 35-vuotiaista naisista yli puolet ei usko Jumalaan. Miesten ryhmässä ei eroja juuri ole: kolmannes sekä yli 65-vuotiaista että alle 25-vuotiaista miehistä ilmoittaa uskovansa Jumalaan.

Uskonnollisen perinteen välittämisessä naisilla on perinteisesti ollut miehiä keskeisempi rooli. Naiset ovat tavanomaisesti opettaneet iltaru-

kouksen ja kuljettaneet lapsia kirkon toimintaan. Naisten muuttunut uskontosuhde tulee todennäköisesti heijastumaan voimakkaasti myös kotien uskonnollisuuteen.

Väestölliset muutokset

Muuttoliikkeen ennustetaan kiihtyvän tulevina vuosina. Väestön arvioidaan keskittyvän kolmeen kasvukeskukseen: Helsingin, Tampereen ja Turun seuduille. Koko maassa väestön ja työikäisen väestön kasvu keskittyy kohti suuria kaupunkeja. Väestön keskittyminen tapahtuu usealla tasolla samaan aikaan: pienemmistä kaupungeista suurempiin, pienemmistä maakunnista suurempiin sekä suurten kaupunkien ja maakuntien reuna-alueilta kohti keskuskaupunkia. Muuttoliike ja työikäisen väestön siirtyminen kohti muutamaa kasvukeskusta merkitsevät talouskehityksen polarisoitumista. Tämä lisää painetta kuntien ja myös seurakuntien yhdistymiseen. Kehitys merkitsee myös painetta työntekijöiden määrän ja kirkon tarjonnan vähentämiseen syrjäseuduilla.

Väestön keskittymiskehityksen ohella on otettava huomioon monipaikkaisuus. Monipaikkaisuudella tarkoitetaan sitä, että ihmisten elinympäristöjä leimaavat yhä vahvemmin useat merkitykselliset paikat sekä liikkuminen niiden välillä. Tästä seuraa uudenlaisten paikkaidentiteettien ja yhteisöllisten roolien syntymistä, joka tuo myös mukanaan monia mahdollisuuksia. Monipaikkaiseen asumiseen voivat johtaa niin työhön, opiskeluun, vapaa-aikaan, perhe-elämään kuin parisuhteeseen liittyvät syyt. Maaseudulla sijaitsee yli 90 prosenttia vapaa-ajan asunnoista, joissa monipaikkaista elämää viettää noin 2,2 miljoonaa suomalaista. Monipaikkaisuuden arvioidaan lisääntyvän entisestään muun muassa etätyömahdollisuuksien kehityksen myötä. Tämä voi merkittäväällä tavalla vaikuttaa maaseudun elinvoimaan ja yhteisöihin.

Ulkomaalaistaustaisten väestön osuus on kasvanut Suomessa vasta 1990-luvun alkupuolelta. Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2019 lopussa vieraskielisiä oli noin 412 000, mikä merkitsee seitsemää prosenttia väestöstä. Suurin osa, neljä viidestä Suomessa asuvasta ulkomaalaisesta on uskontokuntiin kuulumattomia, mikä ei kuitenkaan suoraviivaisesti kerro uskonnottomuudesta. Esimerkiksi islamilaisiin yhdyskuntiin kuuluvia on noin 16 700, mutta muslimeja on Suomessa arvioitu ole-

van noin 110 000-120 000. Uskonnollinen monimuotoisuus on Suomessa lisääntynyt. Myös rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien määrä on 2000-luvulla jatkuvasti kasvanut.

5. Muutokset kirkon asemassa

Kirkon taloushaasteet

Strategiaa laadittaessa elämme tilanteessa, jossa maailmantalous on pandemian johdosta sekaisin ja kansantalouden kehityksestä on mahdotonta tehdä mitään arvioita. Joka tapauksessa on selvää, että seurakuntien talouteen on tulossa notkahdus, ja taloudessa tarvitaan lisää sopeuttamistoimia.

Normaalioloissakin muuttoliike sekä lisääntyvä eroaminen kirkosta vaikuttavat kirkon talouteen. Seurakuntien talouskehitys tulee polarisoitumaan. Tulevaisuudessa kirkon on tehtävä työtään nykyistä pienemmillä resursseilla. Taloustilanne luo painetta työntekijöiden ja kiinteistöjen vähentämiseen. Kaikkiin toimintoihin ei jatkossa ole enää varaa. Tämän tulisi näkyä tietoisena suunnitteluna: mitkä tehtävät ovat kirkolle tärkeimpiä ja miten niitä resursoidaan ja toteutetaan? Miten työntekijäryhmiä priorisoidaan? Mistä kiinteistöistä luovutaan?

Niukkenevat resurssit voivat myös positiivisella tavalla nostaa esiin seurakuntalaisten roolia kirkossa ja muuttaa kirkon työntekijävaltaisuutta. Seurakuntalaisten rooli kasvaa luonnostaan, kun työntekijöiden määrä vähenee. Vapaaehtoisten osaamista ja vapaaehtoisuuden merkityksestä kirkkoon sitoutumisessa on puhuttu kirkossa pitkään, mutta vapaaehtoisen rooli on edelleen monella tavoin rajattu.

Kirkon roolin muutos yhteiskunnassa

Vuonna 2000 suomalaisista 85 prosenttia kuului luterilaiseen kirkkoon. Vuonna 2019 kirkkoon kuului vajaa 69 prosenttia väestöstä. Alentuva jäsenosuus vaikuttaa kirkon rooliin suomalaisessa yhteiskunnassa. Luterilainen kirkko säilyy todennäköisesti suurimpana uskonnollisena

yhteisönä Suomessa vielä pitkään, muttei väestön enemmistön kirkkona. Muuttuvassa tilanteessa kirkon on tärkeää ottaa aktiivinen rooli. Keskeinen kysymys on se, miten kirkko suuntautuu kohti maailmaa. Missio nähdään kirkon olemisen tapana, jota vasten on tarkasteltava kirkon sisäistä toimintaa ja kirkon toimintaa ulospäin: niin rakenteita ja toimintamalleja kuin kieltäkin. Ulospäin suuntautuvan toiminnan tulisi korostua erityisesti nuoren sukupolven tavoittamisessa.

Suuri joukko nuoria etäännyttävä seurakunnasta rippikoulun jälkeen ja eroaa kirkosta. Kasvava ryhmä vauvoja jää kastamatta. Yhä suurempi joukko suomalaisia on kokonaan kirkon toiminnan ja jäsenyyden ulkopuolella. Millä tavoin kirkko on relevantti ja viestii tälle ryhmälle? On myös syytä miettiä sitä, millaisia kohtaamisen tapoja voidaan löytää toimitusten sijaan, ja miten ihmisiä kutsutaan seurakunnan yhteyteen.

Koko historiansa ajan kirkko on tähyillyt tuntemattomaan tulevaisuuteen rohkeasti ja toiveikkaana. Strategiatyöskentelyssä liitymme tuohon visionäärien joukkoon. Ovet auki -strategiassa nykyisyys ja tuleva, pysyvyys ja muutos kietoutuvat toisiinsa. Luotamme, että kirkon uudistuminen jatkuu Jumalan armon varassa. Ovi tulevaisuuteen on auki.